

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Verfrissende perspectieven op narratologische destabilisering

Op de Beek, E.A.

Citation

Op de Beek, E. A. (2022). Verfrissende perspectieven op narratologische destabilisering. *Internationale Neerlandistiek*, 60(3), 314-317.
doi:10.5117/IN2022.3.004.BEEK

Version: Publisher's Version
License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3512164>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

BOEKBESPREKINGEN

Verfrissende perspectieven op narratologische destabilisering

Van Rompaey, Andreas (2021). *Verhalen in perspectief*. Utrecht, Eburon. 192 p. ISBN 9789463013529. € 24,90.

In *Verhalen in perspectief* bundelt Andreas Van Rompaey dertien beschouwingen over verhalende teksten uit de Nederlandse en Vlaamse literatuur. Van Rompaey, die in Leuven literatuurwetenschappen studeerde, introduceert wetenschappelijke invalshoeken van waaruit verhalen bestudeerd worden, zoals het *ecocriticism* en de *natural narratology*, maar ook nog minder op literatuur toegepaste benaderingen zoals de chaostheorie en een aantal thema's die nog weinig belicht zijn. Hij demonstreert de gekozen perspectieven steeds met analyses van teksten uit de tweede helft van de twintigste eeuw, onder meer van Taema Nahir, W.F. Hermans, Peter Verhelst en Ilja Leonard Pfeijffer. Waar in pakweg de eerste helft van het boek vooral de nadruk ligt op de perspectieven die geïntroduceerd worden, en de bijbehorende analyses eerder demonstraties daarvan zijn, gaan de thematische interpretaties in de tweede helft van het boek meer de diepte in.

Het boek is opgedeeld in vijf delen: 'Verhaaltheorie', 'Dier', 'Landschap', 'Dagboek' en 'Antipsychiatrie'. 'Verhaaltheorie' opent met de 'culturele verhaaltheorie', die de vaak kritische herneming van culturele templates bestudeert. Van Rompaey gebruikt de inzichten van de Duitse literatuurwetenschapper Ansgar Nünning om de templates in *De gallische ziekte*, de 'Der Sandmann'-bewerking van Louis Ferron, te analyseren. Het levert een interessante analyse op van Ferrons roman, waarin bijvoorbeeld het template van de romantiek en het rationalistisch georiënteerde beeld van de burgerlijke maatschappij 'gerefigureerd' worden. Van Rompaey betoogt dat ook het template van het postmodernisme al herkend kan worden in het negentiende-eeuwse verhaal van Hoffman. Dat roept de vraag op hoe de templates zich verhouden tot bijvoorbeeld 'cultuurteksten' – zoals Maaike Meijer die in haar intertekstuele analyses blootlegt – of een 'transhistorisch frame', zoals dat in de literatuurgeschiedschrijvingsmethode van Thomas Vaessens wordt omschreven. Een theoretische reflectie op soortgelijke begrippen of een vergelijking van methoden en vooronderstellingen, die

deze met zich meebrengen, blijft achterwege; niettemin gaat het ook in het hoofdstuk over Naema Tahirs *Groenkapje en de bekeerde wolf* feitelijk om het hernemen of doorbreken van (generische) verhaalconventies met een, in dit geval, kritisch-feministisch potentieel.

Interessant aan de overige twee delen van 'Verhaalttheorie' is dat Van Rompaey twee invalshoeken samenbrengt. Eerst licht hij aan de hand van twee narratologische modellen – Monika Fluderniks *natural narratology* en de *unnatural narrative* – toe hoe vervreemding tot stand kan komen in de leeservaring van experimentele literatuur. Toepasselijke casus is het groteske verhaal 'De goede herder' van de Vlaamse schrijver C.C. Krijgelmans. Van Rompaey legt uit hoe de genoemde modellen – die, dat blijft wat achterwege, qua vooronderstellingen helemaal niet zo verenigbaar lijken – kunnen helpen te ontrafelen hoe vervreemding zowel in de tekst zelf bestudeerd kan worden, als door de cognitieve verwerking van de lezer in de analyse te betrekken. De analyse zelf beslaat hier maar anderhalve pagina en dient vooral ter illustratie, wat niet wegneemt dat Van Rompaey enthousiasme weet op te wekken voor het onderzoek, onder meer van Bart Vervaeck, dat zich op dit snijvlak begeeft.

In 'Chaos als nieuw perspectief' beargumenteert Van Rompaey hoe de chaostheorie, die wordt geïntroduceerd als een theorie waarover veel verwarring bestaat, maar die niet duidelijk historisch of academisch gesitueerd wordt, van waarde kan zijn bij de analyse van 'chaotische verhalen'. Van Rompaey bespreekt het werk van enkele literatuurwetenschappers die daartoe een poging ondernomen hebben en combineert deze inzichten zelf met de 'waardeloosheidstheorie' van Michael Thompson. Het levert een rijke interpretatie op van twee romans van Paul de Wispelaere, met wiens werk van Rompaey goed vertrouwd is: *Mijn levende schaduw* en *Tussen tuin en wereld*. In dit essay maakt Van Rompaey ook goed duidelijk waarom zijn bijdrage relevant is: hij wil zich onttrekken aan de neiging het werk van De Wispelaere in het licht van diens literaire zelfpositionering te analyseren, zoals tot dusver vaak gebeurde. De vraag is wel of de kruisbestuiving tussen chaostheorie en waardeloosheidstheorie ook leidt tot een analyse die methodologisch vernieuwend of überhaupt houdbaar is. De conclusie, bijvoorbeeld, dat de klok een negatieve associatie krijgt omdat ze 'orde' symboliseert, was met aandacht voor typisch postmodernistische obsessies ook wel opgevallen. En de waardeloosheidstheorie, die volgens Van Rompaey gebruikt kan worden om de waardebepaling van teksten of genres te analyseren, lijkt om een heel andere methode te vragen.

Iets soortgelijks gebeurt in het hoofdstuk 'Dier'. Hierin staat centraal wat de interdisciplinaire onderzoeksgebieden *animal studies* en *ecocriticism*

kunnen bijdragen aan de literaire analyse. Van Rompaey bespreekt het denken over de mens sinds Descartes, in vogelvlucht dus, maar presenteert weinig academische debatten uit de *animal studies*. Aan de hand van een betekenisvolle scène uit W.F. Hermans' roman *De God Denkbaar Denkbaar de God*, de hondenasielcène, beargumenteert Van Rompaey dat de mensdiertegenstelling die in de roman gecreëerd wordt, ook gezien kan worden als een variant van 'opposities als man-vrouw of blank-kleurling waarbij de linkse pool als norm geldt en de rechtse pool als de bedreiging hiervan' (p. 73). Hoewel deze zeer boeiende interpretatie dus wel aandacht vraagt voor een vergeten passage die over dieren gaat, incorporeert de analyse geen methoden of vooronderstellingen uit het *ecocriticism*. Binnen dat wetenschapsgebied is er juist veel discussie over een antropocentrische insteek zoals deze, die feitelijk neerkomt op: wat zegt het dier in de roman uiteindelijk over menselijke verhoudingen? Van Rompaey laat hier weinig zien van een belangrijk vertrekpunt van de *animal studies*: wat als we het dier nu juist níét lezen als symbool voor de mens, maar de rollen eens omdraaien. Wat als we naar het dier kijken als werkelijk dier? Wat betekent de verbeelding van mens en dier voor onze relaties in de werkelijkheid?

Zeer lezenswaardig is het deel 'Landschap', met name de drie bijdragen over de functie van de stad in de verbeelding van dominante machtsystemen. Van Rompaey presenteert hier rijkere, uitvoerige analyses, onder meer van *Rupert* van Ilja Leonard Pfeijffer, *Omega Minor* van Paul Verhaeghen en *Zwerm* van Peter Verhelst. Ook leest hij werken van Daniël Robberechts als 'stadssymfonieën'. Uit 'Uitbeelding van de verbeelding. Over de romans van Willem M. Roggeman' blijkt ook Van Rompaey's behoefte de gaten in de literatuurgeschiedschrijving te dichten en juist naar die delen van het oeuvre van schrijvers te kijken, die nog weinig aandacht kregen. Deze interpretaties zijn bovendien retorischer opgebouwd en geformuleerd dan die in het eerste deel: de auteur reageert bijvoorbeeld op Bart Vervaeck's conclusie dat er in *Zwerm* geen centrale stad of ruimte is die de tijd belichaamt ('Met deze uitspraak ben ik het niet eens', p. 85) door het tegendeel aannemelijk te maken. In het laatste deel, 'Antipsychiatrie', draait het eveneens om machtsstructuren, maar dan die in de psychiatrische praktijk. In originele lezingen van Hugo Claus' *De verwondering* en 'De dodenboot' van Sybren Polet, legt Van Rompaey bloot hoe de teksten hiërarchische patronen bekritisieren.

In het algemeen lijkt Van Rompaey telkens te willen laten zien op welke manier teksten verwarring, chaos en wanorde thematiseren of creëren, door te destabiliseren. Hij selecteert verhalen die dat doen en benaderingen die erop uit zijn dat te beschrijven. Het levert een boeiende verzameling essays op met een mooie diversiteit aan invalshoeken en verhalen, waarin de lezer

in toegankelijke en bevlogen taal wordt meegenomen naar voor de meeste lezers waarschijnlijk onbekend terrein. Zoals gezegd zijn de bijdragen ook wisselend in diepgang en rijkheid van de analyse. Vermoedelijk is dat een gevolg van het feit dat alle teksten al eerder in diverse wetenschappelijke en culturele tijdschriften zijn verschenen (*Streven*, *Vooys*, *Internationale neerlandistiek*, *Arto4*, *Ballustrada*). Een consequentie daarvan lijkt ook te zijn dat sommige teksten in eerdere versies meer redactie gehad hebben dan andere, waardoor soms wat onbeholpen formuleringen zijn blijven staan als: 'Religie is een zeer complex iets' (p. 30).

Verhalen in perspectief geeft als geheel met name voor de wat minder ingevoerde lezer een verfrissend beeld van recente onderzoeksthema's en invalshoeken, dat door het getoonde enthousiasme vooral uitnodigt tot verdere verkenning, ook in methodologisch opzicht, van de perspectieven.

Esther Op de Beek